

Re-konstrukcja architektury zrównoważonej. Socjotechniczne praktyki w pracy projektowej

Celem projektu jest rekonstrukcja koncepcji architektury zrównoważonej w dyskursie organizującym system architektury i w praktyce projektowej. W badaniu chcę zrozumieć specyfikę pracy architektów w Polsce na tle aktualnych tendencji europejskich w odniesieniu do tej koncepcji i odpowiedzieć na pytania dotyczące tego, jak idea ta jest rozumiana, stosowana i przekształcana, jak „pracuje” w codziennej pracy architektów, wpływa na ich decyzje projektowe oraz jakimi narzędziami i w jakim celu posługują się oni, aby ją urzeczywistnić. Bazując na teorii aktora-sieci i teorii autopojetycznych systemów społecznych wiedza o architekturze zrównoważonej i ontologiczny status tej koncepcji nie stanowią dla mnie punktu wyjścia (budynki nie są zrównoważone, ponieważ realizują założenia *sustainable architecture*), ale punkt dojścia, który można prześledzić przyglądając się temu, jak obiekty są wykonywane (*enacted*) jako zrównoważone.

Paradygmat projektowania zrównoważonego obecny jest w politykach, strategiach, aktach prawnych i zasadach konkursów architektonicznych na całym świecie. W debacie publicznej „architektura zrównoważona” funkcjonuje nawet jako czarna skrzynka, pojęcie zobiektywizowane parametrami i certyfikatami, nadbudowane wizualnymi reprezentacjami, systemem wartości, wiedzy i praktyk. Mimo to nadal brakuje pogłębionych badań nad procesem wytwarzania takiej architektury. W społecznych badaniach nad architekturą nie podejmuje się także analiz problemów, z jakimi architekci i inni aktorzy zaangażowani w proces projektowy mierzą się w codziennej pracy nad zmaterializowaniem założeń *sustainable architecture* w praktyce. To z kolei może mieć kluczowe znaczenie w kontekście wdrażania zrównoważonych rozwiązań w systemie architektury, generującym dziś nawet 40 proc. zużycia energii i emisji gazów cieplarnianych, a który ma stać się swego rodzaju narzędziem wobec wyzwań związanych ze zmianami klimatycznymi czy realizowaniem Celów Zrównoważonego Rozwoju. Widać to w chociażby w powołanej przez Komisję Europejską inicjatywie Nowy Europejski Bauhaus, w której zrównoważona architektura stanowić ma cel sam w sobie (poprzez jej jakość, trwałość i estetykę), ale też przyczyniać się do osiągnięcia przez Europę neutralności klimatycznej.

Badanie ma uzupełniać zarysowaną tu lukę w społecznych badaniach nad architekturą i podzielone jest na 2 zasadnicze etapy. W pierwszym zrekonstruuję proces wytwarzania koncepcji architektury zrównoważonej w dyskursie architektonicznym i przeanalizuję najważniejsze kontrowersje dotyczące tego pojęcia. Dokonując analizy treści (teksty i wypowiedzi z wywiadów indywidualnych) oraz materiału wizualnego (makiety, wizualizacje), co składa się na szerszą analizę dyskursu, kluczowe będzie dla mnie także zmapowanie głównych aktorów zaangażowanych w ten proces oraz mechanizmów wytwarzania i negocjowania tej koncepcji jako nowej struktury sensu w systemie architektury.

W drugim etapie zbadam, jak „plemię architektów” pracuje nad projektami z zakresu architektury zrównoważonej. Projekt zakłada prowadzenie badań etnograficznych (obserwacje uczestniczące, wywiady indywidualne, diady i zogniskowane wywiady) w biurach projektowych w Polsce, jak również wyjazdy badawcze do zagranicznych pracowni cenionych w obszarze zrównoważenia (np. do Belgii, Danii, Hiszpanii lub Portugalii). Odniesienie wyników zebranych w kraju do aktualnych tendencji europejskich jest o tyle istotne, że idea zrównoważenia jest mniej rozpowszechniona w polskim środowisku architektonicznym i wśród społeczeństwa w porównaniu z krajami wysokorozwiniętymi. Takie podejście pozwoli na przyjrzenie się architekturze w działaniu oraz zinterpretowanie różnych strategii projektowych, prawnych, technologicznych i finansowych przy socjotechnicznym wykonywaniu zrównoważenia. Podczas tego etapu mniejszą uwagę poświęcę ideologiom i teoriom w systemie architektury, a większą konkretnym praktykom architektów, temu, jak i czy idea zrównoważenia jest istotna w ich codziennej pracy, jak wpływa na podejmowane decyzje oraz jak różni aktorzy zaangażowani w proces projektowy „tłumaczą” sobie specjalistyczną wiedzę i założenia tej koncepcji, jak ją rozumieją, napełniają znaczeniami oraz wykorzystują i przetwarzają w praktyce.

Efektom projektu będzie przygotowanie dwóch rozdziałów rozprawy doktorskiej i co najmniej dwóch artykułów do czasopism naukowych. Rekonstrukcja procesu wytwarzania architektury zrównoważonej, opisanie czynników, jakie się w niej splatają i podtrzymują ją oraz przyglądanie się praktykom architektów pozwoli również na sformułowanie pogłębionych wniosków na temat systemu architektury oraz rekomendacji do procesu projektowego i ram (np. konkursów, programów) dla skutecznego realizowania zrównoważonych obiektów, na przykład w ramach Nowego Europejskiego Bauhausu na arenie krajowej i międzynarodowej.